Juozas Ciplijauskas – gydytojas, klinikos vadovas, „netituluotas dvasios aristokratas“

DOC. HABIL. DR. DALIA KOTRYNA BALIUTAVIČIENĖ

Laikui bėgant, vis greitėjant gyvenimo tempui, užmirštame, dažnai ir nežinome, kur mūsų pradžia. Vis daugiau žmonių ir veidų nueina užmarštin. Užmirštame žmones, kadaise pradėjusius darbą, kurį mes tęsiame, dirbusius visiškai kitomis sąlygomis. Pirmasis pasaulinis karas, siaučiančios epidemijos, pokaris ir Lietuvos Nepriklausomybės aušra – tai laikotarpis, pareikalavęs iš žmonių ne tik žinių, bet ir pasiaukojamo darbo, begalinės meilės savo Tėvynei. Vienas iš tokių žmonių, kuriuos norisi prisiminti – gydytojas Juozas Ciplijauskas.

Doc. Juozas Ciplijauskas

Juozas Ciplijauskas gimė 1887 m. gruodžio 14 d. Šunskuose, Marijampolės apskrityje daugiavaikėje Suvalkijos ūkininkų šeimoje. Vyresnysis brolis Liudas vėliau tapo Vyriausiojo Tribunolo pirmininku, kitas brolis – kunigu. Juozas 1908 m. baigė Marijampolės gimnaziją ir 1913 m. Varšuvos universiteto Medicinos fakultetą. Dar būdamas gimnazistu, dalyvavo 1901 m. slaptame spektaklyje „Amerika pirtyje“ Žiūrų Gudeliuose. Varšuvoje buvo lietuvių studentų draugijos kasininkas, už studentų riaušes vieną savaitę sėdėjo kalėjime. 1913–1914 m. dirbo gydytoju Dorpate ir Kaune. Mobilizuotas nuo pat Pirmojo pasaulinio karo pradžios dirbo gydytoju Kaune, Odesoje ir fronte, persirgo šiltine, kuri, matyt, vėliau atsiliepė jo sveikatai ir širdžiai. Karui pasibaigus, keletą metų buvo „zemstvos“ (savivaldybės) gydytoju pietų Ukrainoje. Grįžęs Lietuvon, 1921–1923 m. buvo Šakių apskrities gydytoju.

1923 m. Juozas Ciplijauskas buvo patvirtintas Lietuvos universiteto Akušerijos ir ginekologijos katedros vyresniuoju asistentu. Čia jis dirbo 10 metų – iki 1933 m. Gyd. Juozas Ciplijauskas, dirbdamas katedroje, nuolat tobulinosi, dalyvavo kursuose ir kongresuose. 1931 m. dalyvavo tarptautiniame radiologų kongrese Paryžiuje.

1923 m. klinikai įsigijus nenaują „Reiniger-Gerbert-Schall“ firmos „Simmetrie“ aparatą, gyd. J. Ciplijauskas buvo paskirtas rentgeno kabineto vedėju ir pradėta rentgeno terapija. Tuo metu Lietuvoje tik Raudonojo Kryžiaus ligoninė turėjo radiumą ir

Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninės rentgeno kabinete

giliosios rentgeno terapijos aparatą, todėl į šią ligoninę buvo siunčiamos ligonės iš visos Lietuvos su įvairiais navikais. 1929 m. „Medicinos“ žurnale gyd. Juozas Ciplijauskas pateikė „Universiteto rentgenologinio kabineto prie Moterų klinikos veikimo 1924–1928 m. apyskaitą“. Autorius rašė: „Aparatas senas, jo našumas mažas, reikia net 1,5 val. švitinti, norint gauti iš vieno lauko reikalaujamą giliajai terapijai dozę.“ Šios ataskaitos duomenimis, per šį laikotarpį gydyti 296 ligoniai, daugiausia sirgusiųjų gimdos kūno ir kaklelio vėžiu – 131: neoperabiliniai atvejai – 84, profilaktiniai, naviko recidyvams po operacijos išvengti – 47.

Juozas Ciplijauskas aktyviai dalyvavo

Lietuvos gydytojų kongresuose. IV Lietuvos gydytojų kongrese 1928 m. jis skaitė pranešimą „Gimtuvės vėžys ir jo gydymo problema“, 1937 m. V Lietuvos gydytojų kongrese – „Moters steriliškumo rentgeno diagnostika“, kur išsamiai aprašė histerosalpingografijos techniką ir privalumus. Be to, publikavo straipsnius „Medicinos“ žurnale.

Kai 1933 m. Klaipėdoje pagal architekto R. Steikūno projektą buvo baigta statyti 100 vietų Raudonojo Kryžiaus ligoninė, tai nei Raudonojo Kryžiaus, nei Respublikos vyriausiosios sveikatos valdybos vadovams nekilo abejonės, kad šiai moderniai gydymo įstaigai galėtų vadovauti kas nors kitas, o ne Vytauto Didžiojo universiteto Moterų klinikos asistentas Juozas Ciplijauskas. Šis, anot tuo metu žinomo gydytojo B. Zacharino, „netituluotas dvasios aristokratas, nors kilme ir valstietis“, žinojo, kokia sunki našta gula ant jo pečių. Tik iš didelės meilės Lietuvai, siekiant, kad Klaipėdos kraštas įsilietų į visos Lietuvos gyvenimą, šios sunkios naštos Juozas Ciplijauskas neatsisakė.

Klaipėdos Raudonojo Kryžiaus ligoninė buvo atidaryta 1933 m. birželio 20 dieną. Nuo 1933 iki 1939 m. gyd. Juozas Ciplijauskas buvo ligoninės direktorius ir Moterų ligų skyriaus vedėjas. Dirbdamas Klaipėdoje, Juozas Ciplijauskas pasireiškė ne tik kaip geras specialistas, bet ir kaip puikus vadovas bei organizatorius. Jo vadovaujama ligoninė plėtėsi, ji aptarnavo ne tik Klaipėdą ir jos apylinkes, bet ir vakarų Žemaitiją ir tolimesnes vietoves. Be to, gyvendamas Klaipėdoje, J. Ciplijauskas savo veikla palaikė lietuvybę, o tuometinėmis sąlygomis tai buvo labai svarbu. Jis buvo lietuvių gydytojų medicinos draugijos pirmininkas ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Klaipėdos skyriaus pirmininkas.

Juozo Ciplijausko duktė Jūratė Ciplijauskaitė-Tanner, profesorė mikrobiologė, gyvenanti Kanadoje, buvo šešerių metų, kai šeima persikėlė į Klaipėdą. Ji prisimena: „Tai buvo didelė šviesi ligoninė, sujungta dengtu koridoriumi su pastatu, kur gyveno gydytojai ir gailestingosios seselės. Aplinka buvo labai gražiai sutvarkyta: gyvatvorės, žolynėliai, gėlės, lysvės daržovėms auginti, dvi teniso aikštelės. Žinojome beveik viso personalo pavardes. Velykų pusryčius visas personalas valgė kartu, o žiemą net rogutėmis pasivažinėti važiuodavome kartu“.

Matydamas, kad trūksta gerai parengto personalo, Juozas Ciplijauskas 1934 m. Klaipėdoje įsteigė gailestingųjų seserų kursus, kuriuose mokymo trukmė buvo dveji metai. Jo vadovaujami gailestingųjų seserų kursai veikė iki 1939 m. Išleistos keturios laidos, kursus baigė 51 gailestingoji sesuo. Šie kursai buvo Klaipėdos medicinos mokyklos, dabartinio Klaipėdos kolegijos Sveikatos fakulteto pradžia.

Ligoninėje buvo trys ligonių aptarnavimo klasės. Gyd. Juozas Ciplijauskas buvo vienodai dėmesingas visoms ligonėms, taip pat ir personalui, dėl to visų buvo labai mėgiamas, nors buvo labai reiklus ir sau, ir kitiems. Laisvu laiku J. Ciplijauskas žaidė tenisą, ragino ir kitus sportuoti. Prie ligoninės buvo įrengta teniso aikštelė, o prie centrinio įėjimo – baltų našlaičių „kilimas“, kurio viduryje – raudonų begonijų kryžius.

Teniso aikštelėje prie Klaipėdos Raudonojo Kryžiaus ligoninės (dr. Juozas Ciplijauskas antras iš dešinės)

1939 m., Lietuvai netekus Klaipėdos krašto, Juozas Ciplijauskas su šeima grįžo į Kauną, o atgavus Vilnių tų pačių metų rudenį buvo paskirtas Vilniaus Raudonojo Kryžiaus ligoninės direktoriumi ir Moterų ligų skyriaus vedėju. Dauguma darbuotojų tuo metu ten atvyko iš buvusios Klaipėdos ligoninės. Sąlygos Vilniuje buvo nelengvos, ligoninės turtas išgrobstytas, aplink siautė karas, ateitis buvo neužtikrinta.

1941 m., prasidėjus karui, Juozas Ciplijauskas buvo pakviestas į Kauną universiteto Moterų klinikos vedėju ir profesoriumi vietoje laikinai nušalinto prof. Pr. Mažylio. Čia jam teko dirbti ypač sunkiomis karo sąlygomis, kai naujai Žaliakalnyje pastatytos klinikos buvo užimtos vokiečių kariuomenės, o Moterų klinikai teko keltis į Senamiestyje buvusios Žydų ligoninės patalpas.

Be tiesioginio darbo ligoninėje, nemažai laiko užimdavo pasirengimas paskaitoms. Juozas Ciplijauskas buvo geras lektorius, studentai jį mėgo. Nepaisant sunkių aplinkybių, jis dirbo kiek pajėgdamas, nors kartais skundėsi silpna sveikata. Buvo net atsigulęs gydytis į buvusią prof. V. Kuzmos ligoninę. Be abejo, jo sveikatai įtakos turėjo ir Pirmojo pasaulinio karo metu persirgta šiltinė, o vėliau nuolatinė įtampa, pervargimas.

1943 m. birželio 29 dieną Juozas Ciplijauskas mirė staiga, eidamas 55 metus. Palaidotas Kaune, Eigulių kapinėse. Jo žmona ir trys dukterys 1944 m., artėjant karo frontui, pasitraukė į Vakarus.

Kartu su Juozu Ciplijausku dirbęs Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Akušerijos ir ginekologijos klinikoje gyd. J. Neniškis nekrologe rašė: „Tai buvo pareigos žmogus. Jis buvo kartu ir viršininkas, ir tėvas savo tarnautojams. Nesvarbu, ar diena, ar naktis, visuomet jis būdavo pasiruošęs patarti ar padėti. Jis buvo darbštumo, pasiryžimo, nepalaužiamos valios ir tolerancijos pavyzdys“.

Jaunesnioji duktė Birutė Ciplijauskaitė, profesorė literatūrologė, ispanų literatūros specialistė, gyvenanti JAV, apie savo tėvą rašė: „Svarbiausia jo savybė buvo pareigingumas – pirmoje eilėje jam buvo ligoniai. Jis buvo griežtas, reiklus, nemėgo pataikūnų, atjausdavo vargstančius. Domėjosi ne tik savo specialybe, bet ir muzika, menu, literatūra. Buvo puikus pavyzdys savo dukterims. Jis ugdė tikėjimą tikromis vertybėmis ir nepalūžti kovojant už būvį patekus svetur“.

Prof. Birutė Ciplijauskaitė 2000 m. įsteigė Juozo Ciplijausko vardo fondą. Jos idėją parėmė jau 52 metus Amerikoje veikiantis Vydūno fondas. Premija skiriama kasmet gruodžio 14 dieną – Juozo Ciplijausko gimimo dieną Klaipėdos kolegijos Sveikatos fakulteto geriausiam baigiamojo kurso studentui arba nusipelniusiam Klaipėdos krašto slaugytojui, baigusiam šią mokslo įstaigą.

Dr. V. Tercijono, kuris pažinojo Juozą Ciplijauską nuo pat jaunų dienų ir vėliau dirbo kartu Vilniuje, žodžiais, „J. Ciplijauskas kaip ir chirurgas prof. V. Kuzma, okulistas P. Avižonis ir kiti Nepriklausomybės laikų gydytojai išgarsino lietuvio gydytojo vardą mūsų visuomenėje ir atpalaidavo mūsų ligonius nuo būtinybės kreiptis į užsienio gydytojus“.

LITERATŪRA

1. **Juozas Ciplijauskas.** Kn.: Lietuvių enciklopedija. T. 4. Boston; 1954. p. 35–6.
2. **Tercijonas V.** Prof. Dr. Juozą Ciplijauską prisiminus. Naujienos. Chikago; 1963.
3. **Aleknavičienė A.** Raudonų begonijų kryžius (Klaipėdos Aukštesniosios medicinos mokyklos 60-mečiui). Vakarų ekspresas 1994, sausio 27.
4. **Aleknavičius A.** Netituluotas dvasios aristokratas (Klaipėdos Raudonojo Kryžiaus ligoninės pirmojo direktoriaus dr. Juozo Ciplijausko 110-sioms metinėms). Vakarų ekspresas 1997.
5. **Neniškis J.** A.a. doc. d-ras Juozas Ciplijauskas. Lietuviškoji medicina 1943(10):429–32.
6. **Birutė Ciplijauskaitė**. Madison, USA. Laiškai autorei.
7. **Juratė Ciplijauskaitė**. Baie d'Urfe, Canada. Laiškai autorei.